

УДК 336.33

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА БАНКУ ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

Сорока А.В., Колесникова А.Р.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Досліджено теоретичні питання кредитної політики та кредитного ризику. Визначено суть кредитної політики, проведено критичний аналіз визначень науковців поняття «кредитна політика банку». Розкрито суть поняття «кредитний ризик». Розглянуто методи управління кредитним ризиком та зазначенні шляхи його мінімізації.

Ключові слова: кредитна політика, кредитний ризик, управління, шляхи мінімізації.

Вступ. Для реалізації ефективної кредитної діяльності банки створюють свою внутрішню кредитну політику. Кредитна політика банку – це одна з важливих інструментів, що не дає можливість допустити банківські ризики. Використання положень кредитної політики має право банку розробити такий кредитний портфель, який спомогатиме досягненню поставлених цілей у банківській діяльності, а саме: контролю за управлінням ризиками, прибутковості банку та дотримання усіх вимог законів щодо сфери банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій економічній літературі багато праць присвячених дослідженню питань, що пов'язані з формування та використанням кредитної політики банку. Серед них: І. Гуцал [3], У. Владичин [4], О. Вовчак [5], Г. Панова [6], Н.А. Антіпова [8], О.О. Любар [9], О. Дзюблюк [10], М. Новосельцева [7], І. Карбівничий [11], В. Вовк [12], Р. Коцовська [13], Н.Л. Островська [14]. Незважаючи на достатню кількість досліджень щодо кредитної політики та мінімізації кредитного ризику, ця проблема потребує подальшого дослідження в умовах сучасного нестабільного економічного середовища.

Мета статті – розкрити сутність кредитної політики банку та дослідити її значущість під час управління кредитним ризиком.

Виклад основного матеріалу. Організація ефективної кредитної діяльності у сучасних нестабільних умовах господарювання відбувається завдяки виваженої кредитної політики банку. Значення кредитної політики у функціонуванні банку досить значне, вона формує умови, принцип, правила кредитування, окреслює підходи до реалізації процесу кредитування та його контролю. Одним із головних завдань кредитної політики є контроль та зниження кредитного ризику у процесі банківської діяльності.

З метою більш повного дослідження суті кредитної політики проведемо критичний аналіз визначень науковців. Слід зазначити, що серед науковців існують певні дискусії щодо визначень суті поняття «кредитна політика».

Так на офіційному сайті Асоціації українських банків кредитна політика банку визначена як «стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поворотності; терміновості; диференційованості; забезпеченості; платності» [1]. У світі енциклопедій кредитна політика – це «сукупність факторів, документів і дій, що визначають розвиток комерційного банку в області кредитування своїх

клієнтів. Кредитна політика визначає завдання і пріоритети кредитної діяльності банку, засоби і методи їх реалізації, а також принципи і порядок організації кредитного процесу. Вона створює основу організації кредитної роботи банку відповідно до загальної стратегії його діяльності, будучи необхідною умовою розробки системи документів, що регламентують процес кредитування» [2]. На думку Гуцала І. кредитна політика: «є складовою частиною загальної політики банку, спрямованої на досягнення його стратегічних цілей: дотримання фінансової стійкості, надійності, ліквідності та платоспроможності банку; реалізується через кредитний механізм і пов'язана із раціональною організацією кредитних відносин, їх управлінням та регулюванням для досягнення конкретних цілей окремого комерційного банку» [3]. Як стратегію і тактику банку в галузі кредитування, кредитну політику розглядають У. Владичин, О. Вовчак, Г. Панова.

У. Владичин під кредитною політикою розуміє: «стратегію і тактику банку щодо спрямування коштів на кредитування клієнтів банку на основі принципів кредитування» [4], а О. Вовчак – «стратегію і тактику банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості, платності» [5]. Схожої думки дотримується і Г. Панова, вона розглядає кредитну політику: «у сутнісному аспекті – стратегія й тактика по залученню ресурсів на поворотній основі й інвестування їх у частині кредитування клієнтів банку, а в прикладному – детальній план, програма дій щодо кредитування» [6]. Найбільш схожої думки має і М. Новосельцева, вона говорить, що: «стратегія в області кредитування, що визначає загальні принципи, правила, підходи й стандарти для всіх учасників кредитного процесу, що пов'язані з місією банку й спрямовані на досягнення стратегічних цілей його діяльності» [7].

Н.А. Антіпова має таку думку, щодо кредитної політики: «частина філософії банківського бізнесу, яка визначає внутрішньо банківську процедуру видання кредиту, документообіг, моніторинг за кредитним портфелем, роботу з проблемними кредитами, встановлення процентних ставок по кредиту» [8].

Однакової думки щодо визначення кредитної політики, що це заходи і дії банку мають О. О. Любар та О. Дзюблюк. О.О. Любар говорить: «у вузькому сенсі – це система заходів банку в царині кредитування його клієнтів, здійснюваних банком

для реалізації його стратегії і тактики в даному регіоні в певний період часу. Кредитна політика як основа процесу управління кредитом визначає пріоритети в процесі розвитку кредитних стосунків, з одного боку, і функціонування кредитного механізму – з іншого» [9], а О. Дзюблюк – «сукупність заходів та дій щодо формування складу кредитного портфеля і контролю над ним як єдиним цілим, а також встановлення стандартів для прийняття конкретних рішень» [10].

Як принципи, цілі та критерії у кредитній діяльності, кредитну політику розглядають І. Карбівничий, В. Вовк. До визначення І. Карбівничий говорить, що кредитна політика це: «сукупність базових принципів та критеріїв прийняття управлінських рішень у сфері кредитної діяль-

ності банку з метою реалізації його кредитного потенціалу та ефективного впливу на економіку країни на різних її рівнях» [11], а В. Вовк – «визначає основні напрями кредитного процесу, пріоритети, принципи та цілі певного банку на кредитному ринку – стратегія кредитної діяльності банку, і передбачає застосування конкретних фінансових та інших інструментів, що використовуються в процесі реалізації кредитних угод – тактика банку щодо організації процесу кредитування» [12].

На думку Р. Коцовської кредитна політика це: «комплекс рішень, ухвалених правлінням банку, у яких зафіксовані умови, параметри надання кредитів, організація кредитного процесу» [13]. А Н.Л. Островська такої думки, щодо кредитної

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності кредитної політики банку

Автори	Визначення кредитної політики банку	Особливості визначення
Світ енциклопедій [2]	Сукупність факторів, документів і дій, що визначають розвиток комерційного банку в області кредитування своїх клієнтів. Кредитна політика визначає завдання і пріоритети кредитної діяльності банку, засоби і методи їх реалізації, а також принципи і порядок організації кредитного процесу. Вона створює основу організації кредитної роботи банку відповідно до загальної стратегії його діяльності, будучи необхідною умовою розробки системи документів, що регламентують процес кредитування.	Сукупність факторів, документів та дій
І. Гуцал [3]	Є складовою частиною загальної політики банку, спрямованої на досягнення його стратегічних цілей: дотримання фінансової стійкості, надійності, ліквідності та платоспроможності банку; реалізується через кредитний механізм і пов'язана із раціональною організацією кредитних відносин, їх управлінням та регулюванням для досягнення конкретних цілей окремого комерційного банку.	Складовою частиною загальної політики банку
У. Владичин [4]	Стратегія і тактика банку щодо спрямування коштів на кредитування клієнтів банку на основі принципів кредитування.	Стратегія і тактика банку
О. Вовчак [5]	Стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості, платності.	Стратегія і тактика банку
Г. Панова [6]	У сутнісному аспекті – стратегія й тактика по залученню ресурсів на поворотній основі й інвестування їх у частині кредитування клієнтів банку, а в прикладному – детальний план, програма дій щодо кредитування.	Стратегія і тактика банку
Н.А. Антіпова [8]	Частина філософії банківського бізнесу, яка визначає внутрішню банківську процедуру видання кредиту, документообіг, моніторинг за кредитним портфелем, роботу з проблемними кредитами, встановлення процентних ставок по кредиту.	Частина філософії
О.О. Любар [9]	У вузькому сенсі – це система заходів банку в царині кредитування його клієнтів, здійснюваних банком для реалізації його стратегії і тактики в даному регіоні в певний період часу. Кредитна політика як основа процесу управління кредитом визначає пріоритети в процесі розвитку кредитних стосунків, з одного боку, і функціонування кредитного механізму – з іншого.	Заходи банку в області кредитування
О. Дзюблюк [10]	Сукупність заходів та дій щодо формування складу кредитного портфеля і контролю над ним як єдиним цілим, а також встановлення стандартів для прийняття конкретних рішень.	Заходи і дії банку
М. Новосельцева [7]	Стратегія в області кредитування, що визначає загальні принципи, правила, підходи й стандарти для всіх учасників кредитного процесу, що пов'язані з місією банку й спрямовані на досягнення стратегічних цілей його діяльності.	Стратегія банку
І. Карбівничий [11]	Сукупність базових принципів та критеріїв прийняття управлінських рішень у сфері кредитної діяльності банку з метою реалізації його кредитного потенціалу та ефективного впливу на економіку країни на різних її рівнях.	Принципи, критерії, цілі кредитної діяльності
В. Вовк [12]	Визначає основні напрями кредитного процесу, пріоритети, принципи та цілі певного банку на кредитному ринку – стратегія кредитної діяльності банку, і передбачає застосування конкретних фінансових та інших інструментів, що використовуються в процесі реалізації кредитних угод – тактика банку щодо організації процесу кредитування.	Напрями, принципи, цілі кредитної діяльності
Р. Коцовська [13]	Комплекс рішень, ухвалених правлінням банку, у яких зафіксовані умови, параметри надання кредитів, організація кредитного процесу.	Комплекс рішень щодо організації кредитного процесу
Н.Л. Островська [14]	Інструмент системи управління кредитною діяльністю банку, кінцева мета якого запобігання ризикам в досягненні ним стратегічних цілей.	Інструмент системи управління

(Розроблено авторами)

політики: «інструмент системи управління кредитною діяльністю банку, кінцева мета якого заповігання ризиком в досягненні ним стратегічних цілей» [14].

Основні підходи до трактування поняття «кредитна політика банку» зведено в таблиці 1.

Проаналізувавши визначення науковців, можна стверджувати, що не існує єдиного визначення кредитної політики, кожен з них доповнює сутність поняття.

На сьогодні немає і єдиної розробленої кредитної політики для усіх банків. Для реалізації найуспішнішої організації кредитної діяльності кожний банк створює та забезпечує особисту кредитну політику, розуміючи усю множину ризиків. Необхідність розроблення кредитної політики та покладення її в основу діяльності банку зумовлено насамперед тим, що вона дає змогу планувати, регулювати, контролювати, раціонально організувати взаємовідносини між банком і його клієнтами щодо зворотного руху грошових коштів.

Метою кредитної політики банку є формування оціненого та якісного підходу щодо управління ризиком на рівні кредитного портфеля банку.

Один із найважливіших принципів банківської діяльності полягає у тому, що при здійсненні його основної активної операції, банківського кредитування, наданий кредит має бути повернений у чітко обумовлені в кредитному договорі строки [19].

Дотримання цього принципу є запорукою успішного функціонування комерційного банку. Цілком очевидно, що при наданні будь-якої позики перед банком стає проблема невизначеності того, чи буде її повернуто вчасно, і більше того, чи буде її повернуто взагалі. Звідси випливає, що основним завданням банку при наданні позики є перетворення невизначеності в ризик і його детальний аналіз.

Саме тому кредитний ризик є основним фінансовим ризиком банківської діяльності і саме управління ним є основою фінансового ризик-менеджменту банку [4].

Під кредитним ризиком звичайно розуміють ризик невиконання позичальником початкових умов кредитної угоди, тобто неповернення (повністю або частково) основної суми боргу і процентів по ньому у встановленні договором строки [16].

Стосовно кредитного ризику слід відмітити, що по-перше, кредитний ризик входить до великої області фінансового ризику і тісно пов'язаний у ній і з процентним, валютним, галузевим та іншими ризиками банківської діяльності. Так неповернення кредитів викликає збільшення ризику ліквідності і ризику банкрутства банку. По-друге, кредитний ризик для банку загострюється в зв'язку з тим, що банки позичають не свої власні кошти, а кошти вкладників і кредиторів. По-третє, рівень ризику постійно змінюється.

Це відбувається тому, що як банки, так і їх клієнти оперують в економічному, політичному і соціальному динамічному оточенні, де умови постійно змінюються [18].

Виникнення кредитного ризику пов'язане із цілою низкою факторів.

Він залежить від екзогенних факторів (тобто «зовнішніх», пов'язаних із станом економічного середовища, кон'юнктурою) і ендогенних факторів («внутрішніх», викликаних помилковими діями самого банку). Можливості управління зовнішніми факторами обмежені, хоча своєчасними діями банк може в певній мірі пом'якшити їх вплив і попередити великі втрати. Велика увага повинна приділятися управлінню кредитним ризиком за допомогою важелів кредитної політики банку [5].

Основною метою управління кредитним ризиком на рівні окремого кредиту є впровадження заходів, спрямованих на мінімізацію втрат банку за окремою кредитною операцією у разі настання кредитного ризику.

Управління кредитним ризиком банку полягає в проведенні аналізу по таким основним напрямкам, що являються умовами мінімізації кредитного ризику [19]:

- відбір і підготування персоналу (корпоративна культура персоналу в області проведення кредитної політики);

- оцінка і контроль за станом кредитного портфеля;

- ціноутворення з урахуванням ступеня ризику;

- диверсифікація кредитних операцій банку: по позичальниках, секторам економіки, видам кредитів, із тим, щоб знизити загальний кредитний ризик банку. Більш ніж старанно банк проводить політику диверсифікації, тим більше він обмежує, знижує кредитний ризик;

- оцінка кредитоспроможності позичальника;

- оцінка достатності і ліквідності прийнятих із забезпечення зобов'язань по кредиті майна, майнових прав, оцінка надійності гарантій і застави;

- страхування кредитних вкладень;

- ліміт кредитів – установа сумм граничної заборгованості по кредитах конкретному позичальнику. При встановленні значення ліміту, банк оцінює основні показники діяльності позичальника і зовнішнього середовища, у якому він здійснює свою діяльність: фінансово-економічний стан позичальника, здоров'я галузі, прогноз розвитку, уразливість, конкурентне середовище, залежність від технологічних змін, досвід роботи і взаємозв'язки та ін. [15].

- створення резервів на покриття можливих утрат по кредитах;

- ретельний контроль і нагляд за виконанням позичальниками зобов'язань, за ходом що кредитуються заходів, у тому числі за цільовим використанням виданих коштів;

- ретельний контроль за проблемними позичками, пошуки шляхів їх погашення [17].

Висновки. Отже, можна стверджувати, що управління кредитним ризиком відбувається на основі кредитної політики та передбачає створення механізму ідентифікації факторів ризику, аналізу і розрахунку їх величини, моніторингу поточного стану позичальників та контролю угоди. Ці механізми мають бути засновані на розподілі повноважень і відповідальності між підрозділами і колегіальними органами управління банку.

Список літератури:

1. Сайт асоціації українських банків [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://aub.org.ua/>
2. Світ енциклопедії: Кредитна політика [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://gx3000.ru/finansova-sistema/kreditna-politika-banku.html>
3. Гуцал І.С. Дієвість кредитного механізму в економіці України: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.04.01 / І.С. Гуцал. – К.: Київський національний економічний ун-т, 2004. – 25 с.
4. Владичин У.В. Банківське кредитування [Текст] / У.В. Владичин. – Київ: Атака, 2008. – 648 с.
5. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа: підручник / О.Д. Вовчак. – К.: Знання, 2008. – 564 с.
6. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка во взаимоотношениях с начелением банка: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.10 / Г.С. Панова. – М.: Финансовая академия при правительстве РФ, 1997. – 21 с.
7. Новосельцева М.М. Формирование кредитной политики коммерческого банка: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.10 / М.М. Новосельцева. – М.: Академия бюджета и казначейства Министерства финансов РФ, 2010. – 21 с.
8. Антипова Н.А. Вдосконалення ефективності кредитної політики банку як однієї з передумов конкурентоспроможності економіки / Н.А. Антипова [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>
9. Любар О.О. Кредитна політика банків: види та моделі / О.О. Любар [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://masters.donntu.org>.
10. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
11. Карбівничий І.В. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку: автореф. дис. канд. економ. наук: 08.00.08 / І.В. Карбівничий. – Суми: Українська академія банківської справи НБУ, 2011. – 20 с.
12. Вовк В.Я. Кредитування і контроль: навч. посібн. / В.Я. Вовк, О.В. Хмеленко. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
13. Коцовська Р.Р. Банківські операції: навчальний посібник / Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль – К.: НБУ. Ун-т банк. справи, 2010. – 456 с.
14. Островська Н.Л. Теоретичні та практичні аспекти організації моніторингу кредитної політики в банку / Н.Л. Островська [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>
15. Довгоруц П. Методи оцінки кредитного ризику в банках // Інформаційний бюллетень МінстатУкраїни. – 1992, № 11-12, с. 24.
16. Ілляшенко С. Кредитні ризики та створення резервів для їх покриття // Вісник НБУ. – 1997, № 6, с. 39.
17. Концепція стратегії кредитного ризику / В. Вітлінський, Г. Всликоіваненко, Я. Наконечний та ін. // Банківська справа. – 2000. – № 6. – С. 17-19.
18. Кредитний ризик комерційного банку: Навч. посібник / В.В. Вітлінський, О.В. Пернарівський, Я.С. Наконечний та ін.; За ред. В.В. Вітлінського. – К.: Знання, 2000. – 251 с.
19. Сігайов А. До питання регулювання банківських ризиків // Економіка України. – 1998. – № 5. – С. 32.

Сорока А.В., Колесникова А.Р.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

КРЕДИТНАЯ ПОЛИТИКА БАНКА КАК ОСНОВА УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ

Аннотация

Исследованы теоретические вопросы кредитной политики и кредитного риска. Определена суть кредитной политики, проведен критический анализ определенных ученых понятие «кредитная политика банка». Раскрыта суть понятия «кредитный риск». Рассмотрены методы управления кредитным риском и указаны пути его минимизации.

Ключевые слова: кредитная политика, кредитный риск, управление, пути минимизации.

Soroka A.V., Kolesnikova A.R.

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

CREDIT POLICY OF THE BANK AS THE BASIS OF CREDIT RISK MANAGEMENT

Summary

The theoretical issue credit policy and credit risk. Defined the essence of monetary policy, conducted a critical analysis of scientific definitions of the term «credit policy of the bank.» The essence of the concept of «credit risk». The methods of credit risk and indicating ways to minimize it.

Keywords: credit policy, credit risk management, ways to minimize.